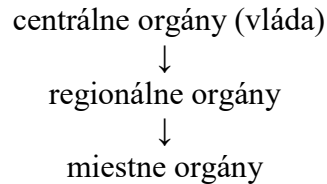

DEĽBA ŠTÁTNEJ MOCI

Vertikálna deľba štátnej moci

- Podstata – určiť kompetencie štátnych orgánov vo vertikálnej štruktúre – určiť, kto komu je podriadený, kto o čom rozhoduje.
- V praxi sa vertikálna deľba štátnej moci premietne do hierarchického usporiadania štátnych orgánov – určí, ktorý orgán je nadradený a ktorý podradený a aké sú ich vzájomné právomoci:

- Podľa vzťahu medzi centrálnymi orgánmi a ostatnými orgánmi rozlišujeme dva modely vertikálneho delenia štátnej moci:
 - *centralizovaný model* - posilnené právomoci majú centrálny orgány, nižšie orgány len vykonávajú ich príkazy, ale samostatne rozhodovať nemôžu;
 - *decentralizovaný model* - sú oslabené právomoci centrálnych orgánov a posilnené právomoci nižších (regionálnych) orgánov; regionálne a miestne orgány konajú samostatne (v medziach zákona), centrálny orgány prijímajú len základný legislatívny rámec; v decentralizovaných štátoch existuje samospráva.
- Pre vertikálne rozdelenie štátnej moci neexistuje všeobecne platný a uznávaný model. Záleží na type štátu: unitárny štát, zložený štát.

Horizontálna deľba štátnej moci I.

- *Princíp deľby štátnej moci sa prvýkrát v dejinách politického myslenia objavuje v dielach anglického filozofa **Johna Locka** (požaduje oddelenie zákonodarnej a výkonnej moci) a najmä v spisoch francúzskeho **myšliteľa Charlesa de Montesquieua** (navrhuje oddelenie zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci). Jeho názory rozpracoval **Alexis de Tocqueville**.*
- Ciele rozdelenia moci:
 - zabezpečiť efektívny výkon štátnej moci;
 - zabrániť zneužitiu štátnej v moci.
- Podstatou je rozdeliť politickú moc na **tri nezávislé a rovnocenné zložky, ktoré sa navzájom dopĺňajú a kontrolujú:**

ZÁKONODARNÁ MOC ↔ **VÝKONNÁ MOC** ↔ **SÚDNA MOC**
 (legislatíva) (exekutíva) (jurisdikcia)
- *Tento systém sa označuje ako **princíp brzd a rovnováh** (znamená to, že rozhodnutie každej z troch zložiek môže byť ostatnými korigované (napr. hlava štátu môže vrátiť parlamentu na opätovné prerokovanie prijatý zákon, ústavný súd môže zrušiť zákon, ktorý nie je v súlade s ústavou, parlament môže vysloviť vláde nedôveru a pod.)*

Zákonodarná moc (legislatíva)

- **cieľ:** stanovuje normy správania štátu, občanov, inštitúcií; prijíma, novelizuje zákony a ústavu ...;
- nositeľom tejto moci je **parlament** (zákonodarný zbor, z franc. parlere = hovoriť);
- parlament sa skladá z poslancov a na čele je predseda parlamentu;
- mandáty poslancov zastupiteľského zboru vznikajú vo všeobecných voľbách - spôsob volieb, dĺžku volebného obdobia a právomoci parlamentu upravuje ústava daného štátu;

- parlament môže byť **jednokomorový parlament** alebo **dvojkomorový parlament**; medzi komorami je rozdiel v názve, v dĺžke volebného obdobia, v spôsobe volieb, v kompetenciách;
- väčšina demokratických krajín má dvojkomorový parlament, ktorý sa skladá z dvoch častí, komôr – napr. zo snemovne a zo senátu, (napr. Česko, Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia, USA...); Slovensko je výnimka – má jednokomorový parlament;
- dvojkomorový parlament - jedna komora má zákonodarnú právomoc, druhá komora kontroluje prvú;
- na čele parlamentu je **predseda parlamentu** – jeden z troch najvyšších ústavných činiteľov (+ predseda vlády a hlava štátu – prezident, príp. panovník);
- **parlament je kolektívny orgán** – jednotliviec v ňom nerozhoduje; svoje rozhodnutia prijíma parlament hlasovaním, t.j. rozhoduje vôľa väčšiny - napr. nadpolovičnej, dvojtretinovej, trojpätinovej (*podrobnosti ustanovuje zákon*);
- ani predseda parlamentu nemá rozhodovacie právomoci – riadi činnosť parlamentu, vedie jeho zasadania (*podrobnosti o jeho právomociach ustanovuje zákon*);
- **právomoci parlamentu:**
 - prijíma a novelizuje zákony a ústavu;
 - schvaľuje programové vyhlásenie vlády (na začiatku volebného obdobia tak vyslovuje vláde dôveru);
 - schvaľuje štátny rozpočet;
 - posudzuje činnosť vlády (aj v priebehu volebného obdobia môže vláde alebo niektorému z jej členov vysloviť nedôveru);
 - ratifikuje (schvaľuje) medzinárodné zmluvy;
 - iné právomoci: môže napr. menovať sudcov, voliť hlavu štátu ... (*podrobnejšie právomoci parlamentu rozpracúva ústava konkrétneho štátu*);
- časť legislatívnej právomoci sa prenáša aj na nižšie zložky štátneho aparátu (vláda, ministerstvá, orgány štátnej správy a samosprávy);
- **Národná rada Slovenskej republiky – NR SR**
- parlamentom v SR je **Národná rada Slovenskej republiky** – je to najvyšší ústavodarný a zákonodarný orgán;
- postavenie NR SR upravuje ústava SR vo svojej piatej hlave;
- NR SR je **jednokomorovým parlamentom**, ktorý má 150 poslancov;
- poslanci sú volení vo všeobecných, rovných, priamych voľbách s tajným hlasovaním na obdobie štyroch rokov;
- za poslanca môže byť zvolený občan, ktorý dosiahol vek 21 rokov a má trvalý pobyt na území SR;
- poslanec je zástupca občanov, ktorý vykonáva svoj mandát osobne podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie je viazaný žiadnymi príkazmi – ani príkazmi strany, za ktorú bol zvolený - **poslanci NR SR nemajú tzv. imperatívny mandát**;
- funkcia poslanca je nezlučiteľná s výkonom funkcie sudcu, prokurátora, príslušníka ozbrojených síl, poslanca Európskeho parlamentu;
- ak bol poslanec menovaný do funkcie člena vlády jeho mandát nezaniká iba sa neuplatňuje;
- **poslanci disponujú tzv. poslanceckou imunitou** - poslanca NR SR nemožno stíhať za hlasovanie a výroky pri výkone funkcie poslanca prednesené v NR SR; poslanec podlieha disciplinárnej právomoci NR SR;

DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Deľba štátnej moci – zákonodarná moc

- poslanca nemožno trestne ani disciplinárne stíhať, ani ho vziať do väzby bez súhlasu NR SR; *(ak NR SR súhlas nedá, trestné stíhanie alebo vzatie do väzby nie je počas trvania poslanskej mandátu možné);*
- ak bol aj poslanec pristihnutý a zadržaný pri trestnom čine, príslušný orgán (polícia, prokuratúra) je povinný ihneď to oznámiť predsedovi NR SR; ak mandátový a imunitný výbor NR SR nedá následný súhlas na zadržanie, poslanec musí byť ihneď prepustený;
- **mandát poslanca zaniká:**
 - poslanec sa môže svojho mandátu vzdať;
 - uplynutím volebného obdobia;
 - stratou voliteľnosti;
 - vznikom nezlučiteľnosti;
 - rozpustením NR SR (v prípade predčasných parlamentných volieb);
- **NR SR zasadá stále** - zasadanie NR SR sa skončí uplynutím volebného obdobia; svojím uznesením môže zasadanie prerušiť ale dĺžka prerušenia nesmie presiahnuť štyri mesiace v roku; aj počas prerušenia zasadania vykonávajú svoju činnosť predseda, podpredsedovia a výbory NR SR;
- schôdze zvoláva a vedie predseda parlamentu (príp. ho zastupuje niektorý z podpredsedov);
- schôdze sú verejné - ak zákon neustanovuje inak alebo sa NR SR trojpäťtinovou väčšinou všetkých poslancov na tom uznesie;
- **NR SR je kolektívny orgán** - o svojich rozhodnutiach hlasuje;
- NR SR je schopná uznášať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov;
 - na prijatie platného uznesenia je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov ak zákon neustanovuje inak – **tzv. prostá (relatívna) väčšina**;
 - napr. na prijatie zákona, ktorý prezident SR vrátil na opätovné prerokovanie, na vyslovenie nedôvery členovi vlády je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov – **tzv. kvalifikovaná (absolútna) väčšina** (75 +1 hlas);
 - na prijatie alebo zmenu ústavy (príp. ústavného zákona) je potrebný súhlas aspoň trojpäťtinovej väčšiny všetkých poslancov – **tzv. ústavná väčšina** (90 hlasov);
- poslanci NR SR, výbory NR SR a vláda SR majú právo podávať návrh zákona - **právo zákonodarnej iniciatívy**;
- prijatý zákon podpisuje prezident SR, predseda vlády a predseda parlamentu;
 - ak prezident odmietne zákon podpísať a vráti ho s pripomienkami, NR SR ho musí opätovne prerokovať; ak ho parlament opätovne schváli (aj bez pripomienok prezidenta), zákon musí byť vyhlásený aj bez podpisu prezidenta; prezident má v tomto prípade len právo relatívneho (suspenzívneho) veta;
- na čele NR SR stojí **predseda** – je to jeden z troch najvyšších ústavných činiteľov; zastupujú ho podpredsedovia;
- predsedu a podpredsedov volia poslanci spomedzi seba nadpolovičnou väčšinou všetkých poslancov tajným hlasovaním;
- **Kompetencie predsedu NR SR:**
 - zvoláva a riadi schôdze NR SR;
 - riadi a organizuje činnosť NR SR;
 - podpisuje prijaté právne normy;
 - prijíma sľub poslancov NR SR;

DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Deľba štátnej moci – zákonodarná moc

- vyhlasuje voľby do NR SR, voľbu prezidenta, voľby do orgánov územnej samosprávy;
- NR SR vytvára výbory, ktoré prerokovávajú návrhy zákonov; pripravujú návrhy zákonov;
- stále výbory NR SR sú:
 - mandátový a imunitný výbor;
 - výbor pre nezlučiteľnosť funkcií;
 - ústavnoprávny výbor;
- iné výbory zriaďuje NR SR podľa potreby;
- na čele výboru stojí jeho predseda;
- na základe straníckej príslušnosti vytvárajú poslanci poslanecké kluby - nemajú žiadne legislatívne právomoci; ak poslanec nie je členom žiadneho klubu (nie je členom politickej strany) označuje sa ako nezávislý;
- **Kompetencie NR SR:**
 - prijíma ústavu, ústavné zákony, zákony a ich novelizácie – základná legislatívna funkcia parlamentu;
 - rozhoduje o návrhu na konanie referenda;
 - ratifikuje medzinárodné zmluvy;
 - zriaďuje ministerstvá a iné orgány štátnej správy;
 - rokuje o programovom vyhlásení vlády;
 - kontroluje činnosť vlády a rokuje o vyslovení dôvery/nedôvery vláde a jej členom - na vyslovenie nedôvery vláde SR alebo jej členovi je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov;
 - poslanci majú **právo interpelovať člena vlády** - t.j. obracať sa s otázkami vo veciach jeho pôsobnosti a ten je povinný odpovedať; o odpovediach sa koná v NR SR rozprava (tzv. hodina otázok) - rozprava môže byť spojená s hlasovaním o dôvere;
 - schvaľuje štátny rozpočet, preveruje jeho plnenie a schvaľuje štátny záverečný účet;
 - rokuje o otázkach vnútornej, medzinárodnej, hospodárskej, sociálnej a inej politiky štátu;
 - volí a odvoláva predsedu Najvyššieho kontrolného úradu a troch členov Súdnej rady SR.